

Soudy by měly vést poskytovatele úvěrů k přesvědčivému zkoumání toho, zda (budoucí) dlužník nebude mít zjevný problém svůj úvěr splatit

05.03.2019

Ústavní soud, Brno, TZ 26/2019

III. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Josef Fiala) vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Okresní soud v Mostě k návrhu stěžovatele jako povinného zastavil exekuci a uložil oprávněné obchodní společnosti PROFI CREDIT Czech, a. s. uhradit stěžovateli náklady exekučního řízení a náklady exekuce soudnímu exekutorovi. Dospěl totiž k závěru, že smlouva o úvěru, který poskytla obchodní společnost stěžovateli, je neplatná pro zjevnou nespravedlnost, protože výše úrokové sazby mimo jiné desetkrát převyšuje úrokové sazby bankovních institucí. Okresní soud shledal rovněž jako nemravné i opakované poskytnutí revolvingu s navýšením. Souhrn všech smluvních pokut podle něho představuje nepřiměřené zajištění. Smlouvou o revolvingovém úvěru se přitom oprávněná a stěžovatel dohodli na poskytnutí úvěru ve výši 15 000 Kč se splatností 24 měsíců a výší splátek 1 180 Kč měsíčně, celková částka splatná povinným činila 28 320 Kč a smluvní úrok tak činil 98,10 %. Výše revolvingu činila 10 832 Kč, za jehož každé poskytnutí měl stěžovatel hradit uhradit částku 21 240 Kč a jeho úroková sazba činila 72,89 % ročně. Podle okresního soudu byla smlouva o úvěru uzavřená mezi oprávněnou a stěžovatelem koncipována tak, že jí lze podle okresního soudu hodnotit jako zjevnou nespravedlnost podle judikatury Ústavního soudu. Rozpor s dobrými mravy pak okresní soud spatřoval v objektivně existujícím hrubém nepoměru vzájemných plnění, který nespočívá jen v lichevním úroku, ale i v množství smluvních pokut ohrožujících výlučně úvěrovaného – tedy stěžovatele. Krajský soud v Ústí nad Labem se s tímto rozhodnutím okresního soudu neztotožnil a k odvolání oprávněné jeho usnesení změnil tak, že se návrh stěžovatele na zastavení exekuce zamítá. V daném případě podle názoru krajského soudu není namíste závěr o neplatnosti účastníky sjednané smlouvy o úvěru pro její zjevný rozpor s dobrými mravy, natož aby zde bylo splněno kritérium zjevné nespravedlnosti vyplývající z nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 a z nálezu sp. zn. III. ÚS 4084/12 ze dne 11. 12. 2014. Stěžovatel se poté obrátil na Ústavní soud, neboť se domníval, že rozhodnutí krajského soudu porušuje jeho ústavně zaručená práva, zejména právo na soudní ochranu a spravedlivý proces, a právo na ochranu vlastnictví.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud ve své judikatuře – srov. citované nálezy sp. zn. I. ÚS 199/11 a sp. zn. III. 4084/12 – dovodil, že je neakceptovatelné, aby se případné soudní ochrany dostávalo subjektům – tedy zejména nebankovním společnostem poskytujícím úvěry spotřebitelům – které evidentně poškozují práva svých klientů. Ustanovení formulářových smluv, do jejichž znění nemá spotřebitel možnost jakkoliv zasáhnout a ovlivnit jejich obsah, kde jeho eventuální závazky jsou zajištěny biankosměnkami, smluvními pokutami ve výši desítek procent [tehdy Ústavní soud uvedl 30 % až 45 %] z dlužné částky nastupujícími již při prodlení v řádech jednotek dnů či týdnů, je proto nutné podle Ústavního

soudu považovat za neplatná pro rozpor s dobrými mravy. Tyto závěry pak ve své rozhodovací praxi přijal i Nejvyšší soud (srov. například jeho usnesení z 21. 3. 2018 sp. zn. 20 Cdo 3324/2017). Nicméně pro závěr, zda je úvěrová smlouva rozporná s dobrými mravy, je třeba zkoumat, za jakých konkrétních okolností byla úvěrová smlouva uzavřena.

Krajský soud ve svém usnesení přitom ze závěrů Ústavního soudu a Nejvyššího soudu vyšel a – zjednodušeně řečeno – dospěl k závěru, že podmínky úvěrové smlouvy nebyly v posuzovaném případě do té míry drakonické, aby to znamenalo její neplatnost. S tímto názorem se Ústavní soud neztotožňuje.

Podrobně odůvodněné usnesení krajského soudu se upíná jen jedním myšlenkovým směrem, a sice že zde existují povinnosti stěžovatele dané úvěrovou smlouvou vyvěrající z jeho svobodného rozhodnutí a hranice kritéria (ne)mravnosti či (ne)spravedlnosti, jež ho těchto povinností (respektive jejich plnění) mohou ušetřit, by měla být nastavena co nejvýše. Tento pohled – byť není apriorně nesprávný – však sám o sobě obstát podle Ústavního soudu nemůže, neboť zde nejde jen o eventuální lehkovážnost dlužníka, ale škála zvažovaných aspektů musí být širší; nadto kritéria, jež Ústavní soud v obou nálezech jmenoval, nelze chápat tak, jak k tomu odůvodnění usnesení krajského soudu směřuje, že nejsou-li naplněna, závadnost úvěrové smlouvy zjizvitelná není.

Důsledky neschopnosti splácet úvěr se netýkají jen dlužníka (spotřebitele), ale dotýkají se společnosti jako celku, neboť na tu mají vliv důsledky dlužníkovy předlužení a případné insolvence. Proto je na věřiteli, aby dlužníka náležitě před poskytnutím úvěru prověřil (posoudil jeho schopnost úvěr splácet). Nedostatečné zjištění poměrů dlužníka má pak i veřejnoprávní souvislosti. Podle Nejvyššího správního soudu (srov. rozsudek z 1. 4. 2015 č. j. 1 As 30/2015-39) součástí odborné péče poskytovatele úvěru je i taková obezřetnost, že poskytovatel nespolehlá pouze na údaje o schopnosti splácet poskytnuté žadatelem, ale sám tyto údaje prověří (příp. si je nechá žadatelem doložit). Pokud tak nepostupuje, dopouští se správního deliktu, za který mu může Česká obchodní inspekce uložit pokutu. Tento výklad konvenuje také interpretaci zaujaté Soudním dvorem Evropské unie (srov. rozsudek ze dne 18. 12. 2014 ve věci C-449/13).

Poskytovatel úvěru, kdy dlužník je v postavení spotřebitele, má jednoznačnou povinnost prověřit spotřebitelovu schopnost plánovaný úvěr splatit. Posouzení rozpornosti úvěrové smlouvy s dobrými mravy (a na ni navazující eventuální rozhodnutí soudu o zastavení exekuce) nemůže vycházet jen z „objektivizovaného“ hodnocení jednotlivých parametrů takové úvěrové smlouvy, byť k tomuto úkolu přistoupil krajský soud v nyní posuzované věci důsledně a referenčním kritériem mu bylo zejména odůvodnění nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11. Naopak obecné soudy – a tedy i krajský soud v nyní posuzované věci – by měly poskytovatele úvěrů vést (i třeba cestou případného zastavení exekuce k návrhu povinného) k přesvědčivému zkoumání toho, zda (budoucí) dlužník nebude mít zjevný problém svůj úvěr splatit. Přitom nejde podle Ústavního soudu o žádný zvlášť přísný či dokonce nepřiměřený požadavek; to, zda je reálné splacení dluhu, je přece celkem výchozí zásada, kterou by jako obecný princip měly soudy vzít v úvahu bez ohledu na to, zda je v nějakém zákoně výslovně zakotven, anebo nikoli. Krajský soud se však v ústavní stížnosti napadeném usnesení tím, zda a jak si vedlejší účastnice posoudila „úvěryschopnost“ stěžovatele, dostatečně nezabývá.

Věc se nyní vrací ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem, který bude při svém dalším rozhodování vázán právním názorem, vysloveným v tomto nálezu.

Text nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4129/18 je dostupný [zde](#) (242 KB, PDF).

Miroslava Sedláčková, tisková mluvčí Ústavního soudu

15. 3. 2019

Soudy by měly vést poskytovatele úvěrů k přesvědčivému zkoumání toho, zda (budoucí) dlužník nebude mít zjevný problém svůj ú...

2015 © Ústavní soud, Joštova 8, Brno, Česká
republika

Vyrobila: _____design